

Magyarország története (1241-1490)

Középkori magyar történelem előadás, BTTR220; BA II. évf. Prof. Dr. Bárány Attila

Email: barany.attila@yahoo.com

Anyagok:

https://drive.google.com/drive/folders/0B7FbzLJ0rs4HWmlWaUFFTUVYTms?resourcekey=0-LGAH9BYqQP6fPjnVNa9Unw&usp=drive_link

A kurzus a Magyar Királyság helyét igyekszik meghatározni Európában a tatárjárást követően, egészen Mátyás haláláig. Vizsgálja, volt-e szerepe az uralkodóknak az európai hatalmi politikában? A királyi diplomácia működését nemcsak szövetségekötéseken, hanem dinasztikus házasságokon át ragadja meg. Áttekinti a közép és kelet-európai, valamint a nyugati orientációt. Hangsúlyozottan taglalja a pápaság és Magyarország viszonyát, a részvételét a keresztes hadjáratokban, a török veszély elhárítására tett első kísérleteket.

Tematika:

1. Az Árpádok külpolitikájának vázlata a Tatárjárás előtt. A magyar *archiregnum* kérdése.
2. IV. Béla és V. István külpolitikája. A déli bánóságok rendszerének kialakulása.
3. Az utolsó Árpádok külpolitikája: IV. László és III. András.
4. Az Anjouk törekvése a magyar trón megszerzésére. Károly Róbert első évei Magyarországon és diplomáciai viszonyai (1268-1310).
5. Az Anjou-uralkodók nyugati és északi irányú (osztrák, cseh, lengyel, litván) külpolitikája.
6. Az Anjou-uralkodók itáliai politikája (Pápaság, Nápoly és Velence)
7. Az Anjouk balkáni politikája.
8. A „kései” keresztes háborúk és Magyarország. A törökellenes harcok első szakasza Hunyadi János színrelépéséig. Nagy Lajos és Zsigmond török politikája.
10. Zsigmond nyugati orientációja (schisma, zsinatok, pápaság).
11. Zsigmond közép-európai politikája (Velence, Lengyelország, Csehország).
12. Hunyadi János török politikája.
13. Mátyás nyugati irányú (Csehország, Szilézia, Ausztria) külpolitikája.
14. Mátyás balkáni és törökellenes politikája.

Kulcstémák:

Az államalapítás, I. (Szent) István államszervező tevékenysége, A földbirtokrendszer és a vármegyeszervezet, Az egyházszerzés, Szent László, az országépítő, A királyi hatalom újbóli megszilárdítása I. Károly idején, A visegrádi királytalálkozó, Az 1351-es törvények, Nagy Lajos hadjáratok, A kül- és belpolitika új irányai: III. Béla uralkodása, II. András kora: az átalakuló társadalom, Újjáépítés a tatárjárás után: IV. Béla, Az Árpádok európai kapcsolatai.

vármegye, egyházmegye, érsekség, tized, nádor, ispán, kancellária, kettős kereszt, szászok, kunok, tatárok/mongolok

I. (Szent) István, Koppány, Szent Gellért, Szent Imre, I. (Szent) László, Könyves Kálmán, III. Béla, II. András, IV. Béla, Szent Margit

Fogalmak: aranyforint, regálé, kapuadó, kilenced, bandérium, perszonalunió, sarkalatos nemesi jogok, fő- és köznemes, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, kormányzó, szekérvár, végvár, szultán, szpáhi, janicsár, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, zsoldos, Szent Korona,

A királyi hatalom újbóli megszilárdítása I. Károly idején; A visegrádi királytalálkozó; Az 1351-es törvények; Nagy Lajos hadjáratai; Az Oszmán Birodalom; Török hódítás a Balkánon; Luxemburgi Zsigmond, a közép-európai uralkodó és a török veszély; Hunyadi János, a politikus és hadvezér.

Hunyadi János törökellenes harcai; Mátyás útja a trónig; A központosított királyi hatalom; Birodalomépítő tervek; Aktív védelem a török ellen.

997/1000–1038 I. (Szent) István uralkodása, 1222 az Aranybulla, 1241–1242 a tatárjárás.

Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Buda, Muhi, Erdély, Horvátország.

I. (Anjou) Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, I. (Hunyadi) Mátyás.

1301 az Árpád-ház kihalása, 1308. I. Károly uralkodásának kezdete, 1335 a visegrádi királytalálkozó, 1351 I. (Nagy) Lajos törvényei, 1396 a nikápolyi csata, 1443–1444-es hosszú hadjárat, 1444 a várnai csata, 1453 Konstantinápoly eleste, 1456 a nándorfehérvári diadal, 1458–90 Mátyás uralkodása.

Visegrád, Lengyelország, Csehország, osztrák tartományok, Nikápoly, Várna, Nándorfehérvár, Kolozsvár, Kenyérmező, Oszmán Birodalom.

Géza és I. (Szent) István államszervező tevékenysége, a földbirtokrendszer és a vármegyeszervezet, IV. Béla uralkodása: tatárjárás és újjáépítés, A kül- és belpolitika új irányai: III. Béla uralkodása, Aranybulla, A királyi hatalom újbóli megszilárdítása Anjou I. Károly idején, a visegrádi királytalálkozó, Nagy Lajos külpolitikája és az 1351-es törvények, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János és Hunyadi, Mátyás törökellenes harcai, Hunyadi Mátyás: a központosított királyi hatalom, jövedelmek és kiadások, birodalomépítő tervek.

Bibliográfia i, Források

Makkai László-Mezei László, *Árpád-kori és Anjou-kori levelek*. Bp. 1960.

Thuróczy János, *A magyarok krónikája*. ford. Horváth János, Bp. 1978.

[Bonfini, Antonio, *A magyar történelem tizedei*](#). Bp., 1995.

Köblös József, Süttő Szilárd: *Magyar békeszerződések 1000-1526*. Pápa, 2000.

ii, Irodalom 1. Tankönyvek

Kristó Gy., Engel P., Kubinyi A.: *Magyarország története 1301-1526*. Bp. 1998.

Engel Pál: *Szent István birodalma*. Bp., 2001. vagy uó: *Beilleszkedés Európába, a kezdetektől 1440-ig*. Bp. 1990.

Szakály Ferenc: *Virágkor és hanyatlás, 1440-1711*. Bp. 1989. (1490-ig)

2. Általánosan kötelező művek

Hóman Bálint - Szekfű Gyula: *Magyar történet*. Bp., 1935-6.
Kristó Gyula: *Az Árpád-kor háborúi*. Budapest: Zrínyi, 1988.
Kubinyi András: *Mátyás király*. Bp. 2001.
Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Bp. 1986.
Szűcs Jenő: *Az utolsó Árpádok*. Bp., 1992.
Szűcs Jenő: *Vázlat Európa három történeti régiójáról*. Bp. 1983.

3. Ajánlott irodalom. Feldolgozások, tanulmányok. (6 kötelező)

A Habsburgok. Szerk. Brigitte Vacha, Walter Pohl., Karl Vocelka. Bp., 1995.
Barta Gábor (szerk.): *Mátyás király 1458-1490*. Bp., 1990.
Bertényi Iván: *Szent István öröksége. Magyarország története*. Bp., 1997.
Deér József: *Zsigmond király honvédelmi politikája*. Pécs: Pécsi Egyetem, 1936.
Draskóczy István: *A tizenötödik század története*. Bp. 2000.
E. Kovács Péter: *Matthias Corvinus*. Bp., 1990.
Elekes Lajos: *Hunyadi*. Bp., 1952.
Engel Pál: "A török-magyar háborúk első éve, 1389-1392", *HK* 111 (1998) 3: 561-577.
Fenyvesi László: "Magyar-török diplomáciai kapcsolatok Mátyás haláláig", *HK* (1990/1.) 74-99.
Fraknói Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a szentszékekkel*. I. k. Bp. 1901.
Gyalóky Jenő: "A boroszlói hadjárat 1474-ben", *HK* (1940) 1-19.
Gyárfás István: "A fekete sereg", *SZ* 11 (1877) 500-09.; 617-24.
Hercegh Géza: *Magyarország külpolitikája, 896-1919*, Bp., 1989.
Husztai Dezső: *Olasz-magyar kapcsolatok a középkorban*. Bp. 1942.
Jászay Magda: *Párhuzamos és kereszteződések. A magyar-olasz kapcsolatok történetéből*. Bp., 1982.
Jászay Magda: *Velence és Magyarország*. Bp. 1990.
korban. Szerk. Marosi Ernő., Bp., 1987. I. köt.: 29-69.
Kovács Endre: *Magyar-cseh történelmi kapcsolatok*. Bp. 1952.
Kovács Endre: *Magyarok és lengyelek a történelem sodrában*. Bp. 1973.
Kristó Gyula, szerk.: *Magyarország vegyes házi királyai*. Bp., 2003.
Magyarország és a szentszék kapcsolatának ezer éve. szerk. Zombori István. Budapest, 1996.
Magyarország és Kelet-Európa. szerk. Gál I. Bp. 1947.
Művészet I. Lajos korában. szerk. Marosi Ernő. Bp., 1982. benne: Kubinyi András, "I. Lajos király", 15-37.
Obolensky, Dimitri: *A Bizánci Nemzetközösség. Kelet-Európa 500-1453*. Bp., 1999.

Rázsó Gyula: "A Zsigmond-kori Magyarország és a török veszély" *HK* 20 (1973) 403-444.

Rázsó Gy.: Hunyadi Mátyás török politikája. In. Hunyadi Mátyás Emlékkönyv. Szerk.: Rázsó Gyula – V. Molnár László, Bp. 1990. 149-200.

Rázsó Gy.: Mátyás hadászati tervei és a realitás. *HK* 1990./1. 1-30.

Szakály Ferenc: "A török-magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt(1365-1526)."

in *Mohács*. szerk. Rúzsás Lajos – Szakály F., Bp., 1986.

Székely György: "Luxemburgi Zsigmond, egy közép-európai uralkodó", in: *Művészet a Zsigmond korban*. Bp., 1987.

Teke Zsuzsa: *Velencei-magyar kereskedelmi kapcsolatok a XIII-XV. században*. Bp. 1979.

Topolski, Jerzy: *Lengyelország története*. Bp. 1989.

Veszprémy László: "A nikápolyi hadjárat értékelése az újabb hadtörténetírásban", *HK* 111 (1998) 603-609.

Zöllner, Erich: *Ausztria története*. Bp., 1999.

Prof. Dr. Bárány Attila

egyetemi tanár